

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра гістології, цитології та ембріології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор ЗВО з наукової роботи

Полтавського державного

медичного університету

професор *І.П. Кайдашев*

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Біоетика

для здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, які навчаються за освітньо-науковими програмами «Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія», «Громадське здоров'я», «Біологія»

Галузі знань:

22 – Охорона здоров'я, 09 - Біологія
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальності: **222 – Медицина, 221 – Стоматологія, 228 – Педіатрія, 229 – Громадське здоров'я, 091 – Біологія**

(шифр і назва спеціальності)

Полтава -2022

ВСТУП

Робоча програма дисципліни «Біоетика» для здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, які навчаються за освітньо-науковими програмами «Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія», «Громадське здоров'я», «Біологія».

« 7 » 11 2022 р. – 26 с.

Розробник – к.мед.н., доцент, доцент кафедри гістології, цитології, ембріології Стецук Є. В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри гістології, цитології та ембріології

Завідувач кафедри, професор

Протокол № 7 від « 15 » 11 2022 р.

 В. І. Шепітько

Робоча програма затверджена на засіданні Вченої ради ПДМУ

Вчений секретар, доцент

Протокол № 3 від « 30 » 11 2022 р.

 В. Л. Філатова

Дана дисципліна нормативна.

Викладається у 1 семестрі 1 року навчання в **обсязі - 30 год. (1 кредит ECTS)** зокрема: *лекції - 10 год., практичні - 10 год., самостійна робота - 10 год.* У курсі передбачено 1 змістовий модуль та підсумкове модульне заняття.

Завершується дисципліна - заліком.

Мета дисципліни

- формування знань щодо моральної сторони діяльності людини в медицині та біології;
- формування знань щодо збереження живими організмами своєї біологічної суті, біологічних якостей, запобігання широкомасштабній втраті біологічної цілісності;
- формування знань щодо законодавчих документів, що захищають індивідуум, суспільство і людство в цілому від небажаних і згубних наслідків упровадження в практику нових медико-біологічних технологій;
- виховання глибокої переконаності в необхідності неухильного дотримання етичних і моральних норм, правил і принципів у своїй практичній діяльності;
- формування вміння оцінювати новітні досягнення біології та медицини з точки зору визначення ступеня їх небезпеки для людини і

суспільства сьогодні й у майбутньому.

Кінцеві цілі дисципліни

- знання законів, принципів і правил регулювання професійної поведінки медичних працівників та дослідників, що сприяють безпеці використання нових медичних технологій та запобігають нанесенню шкоди людині, її потомству, усьому людству і біосфері у цілому;
- формування поваги до життя та гідності здорової і хворої людини, інтереси яких завжди повинні оцінюватися вище від інтересів науки або суспільства;
- формування вміння ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, а й визначати конкретні шляхи їхнього розв'язання;
- формування основ вміння користуватися новими етичними принципами (тобто нооетикою), для запобігання глобальної екологічної кризи, за суттю ноосферної кризи, яка може прийняти катастрофічний і необоротний характер.

Місце дисципліни (в структурно-логічній схемі підготовки фахівців відповідного напрямку). Дисципліна «Біоетика» є базовою для вивчення курсів з циклів природничо-наукової підготовки та професійної підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «кандидат медичних наук» та «кандидат біологічних наук».

Розподіл змісту освітньо-наукових програм підготовки доктора філософії за циклами наведено нижче.

Дисципліни підготовки в аспірантурі:

I. Цикл оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями:

1. Історія та філософія науки;
2. Біоетика;
3. Біоінформатика;
4. Психологія спілкування;
5. Психологія та педагогіка вищої школи;
6. Теорія пізнання у біомедицині;

II. Іноземна мова:

1. Англійська мова (прогресивний рівень);
2. Курс англійської / німецької мови наукового спілкування.

III. Цикл набуття універсальних навичок дослідника:

1. Методологія наукового і патентного пошуку;
2. Медична статистика;
3. Клінічна імунологія;
4. Клінічна епідеміологія;
5. Молекулярна біологія;
6. Курс академічної доброчесності.

IV. Спеціальність:

1. Трансляційна медицина / Інтегративна стоматологія / Інтегративна педіатрія / Інтегративна біологія / Громадське здоров'я;
2. Спецпредмет).

Зв'язок з іншими дисциплінами.

Місце дисципліни визначається її структурно-логічним зв'язком з іншими дисциплінами, зокрема: фармакологія, терапія, хірургія, соціальна медицина, педіатрія, геронтологія та інші.

Компетентності, формуванню яких сприяє дисципліна (ОК)

Дисципліна забезпечує набуття здобувачами наступних компетентностей:

загальних:

ЗК7 - здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення;

фахових:

ФКЗ - знати: закони, принципи і правила регулювання професійної поведінки медичних працівників та дослідників, що приляють безпеці використання нових медичних технологій та запобігають нанесенню шкоди людині, її потомству, усьому людству і біосфері у цілому; вміти: - проявляти повагу до життя та гідності здорової і хворої людини, інтереси яких завжди повинні оцінюватися вище від інтересів науки або суспільства; - ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, а й визначати конкретні шляхи їх розв'язання; - користуватися новими етичними принципами (тобто нооетикою), для запобігання глобальної екологічної кризи, за суттю ноосферної кризи, яка може прийняти катастрофічний та необоротний характер.

Програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна

Дисципліна забезпечує набуття здобувачами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 4. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини.

ПРН 6. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН 8. Управляти роботою колективу студентів, колег, міждисциплінарної команди. Організувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

ПРН 9. Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

ПРН 10. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Контроль знань і розподіл балів, які отримують студенти.

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Обов'язковим для заліку є складання підсумкового модульного контролю.

(зазначаються умови, невиконання яких унеможливило допуск до іспиту чи заліку)

Оцінювання за формами контролю¹:

	ЗМ		ЗМ2	
	Min. - балів	Max. - балів		
Усна відповідь				
Доповнення				
Модульна контрольна робота 1 / атестація				

¹ - мінімальна/максимальна оцінка, яку може отримати студент. ² - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань.

Для аспірантів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум — 34 балів для одержання іспиту/заліку обов'язково (слід зазначити умови, які висуває лектор).

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум			22	60
Максимум			40	99

При цьому, кількість балів:

- 1-34 відповідає оцінці «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням дисципліни;
- 35-59 відповідає оцінці «незадовільно» з можливістю повторного складання;
- 60-64 відповідає оцінці «задовільно» («достатньо»);
- 65-74 відповідає оцінці «задовільно»;
- 75-84 відповідає оцінці «добре»;
- 85-89 відповідає оцінці «добре» («дуже добре»);
- 90-100 відповідає оцінці «відмінно».

Шкала відповідності (за умови іспиту)

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою	
90-100	5	відмінно
85-89	4	добре
75-84		
65-74	3	задовільно
60-64		
35-59	2	незадовільно
1-34		

Шкала відповідності (за умови заліку)

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90-100	Зараховано
85-89	
75-84	
65-74	
60-64	
1-59	не зараховано

¹ Див. Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу від 1 жовтня 2010 року, а також Розпорядження ректора «Про методику розрахунку підсумкової оцінки дисциплін, які читаються два і більше семестри» від 29 вересня 2010 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модель 1. Біоетика

- Тема 1.** Біоетика як філософська галузь медицини. Визначення, предмет, мета, завдання, теоретичні основи та історія розвитку. Теорії та методи біоетики.
- Тема 2.** Виховання поваги до здорового способу життя. Філософське, біологічне й етичне визначення поняття «здоров'я». Визначення здоров'я за ВООЗ. Здоровий спосіб життя як умова його тривалості, фізичного та духовного розвитку.
- Тема 3.** Біоетична оцінка статусу плода та початку життя, конфліктів між матір'ю та плодом. Медико-етичні, соціальні та правові проблеми репродукції людини і нових репродуктивних технологій. Біоетичні проблеми планування сім'ї (контрацепція та природні методи планування сім'ї).
- Тема 4.** Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті.
- Тема 5.** Біоетичні аспекти трансплантології, трансфузіології крові. Донорство, взяття та дарування органів.
- Тема 6.** Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Біоетичні проблеми життя, вмирання, реанімації та смерті. Визначення та критерії смерті.
- Тема 7.** Концепція біобезпеки і ризику біомедичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій.
- Тема 8.** Біоетичні, правові й соціальні проблеми медичної генетики, генної інженерії та генної терапії, генетичних репродуктивних технологій модифікації природи людини і тварин. Медико-етичні проблеми клонування людини і тварин.
- Тема 9.** Соціальна етика медицини. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.
- Тема 10.** Взаємини між медичними співробітниками, пацієнтом та його родиною. Біоетичні основи професійної діяльності лікаря. Моделі стосунків між лікарем і пацієнтом. Принципи правдивості, інформованої згоди, конфіденційності (лікарська таємниця).
- Тема 11.** Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії.
- Тема 12.** Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики. Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні.
- Тема 13.** Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини.
- Тема 14.** Біоетика медико-біологічних експериментів. Сучасна концепція доказової медицини. Біоетичні комітети, історія створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності.

Структура навчальної дисципліни **ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лекції	Практичні	СР
1	2	3	4	5
<i>Змістовий модуль 1. Біоетика</i>				
Тема 1. Біоетика як філософська галузь медицини. Визначення, предмет, мета, завдання, теоретичні основи та історія розвитку. Теорії та методи біоетики			2	

1	2	3	4	5
Тема 2. Виховання поваги до здорового способу життя. Філософське, біологічне й етичне визначення поняття «здоров'я». Визначення здоров'я за ВООЗ. Здоровий спосіб життя як умова його тривалості, фізичного та духовного розвитку				2
Тема 3. Біоетична оцінка статусу плода та початку життя, конфліктів між матір'ю та плодом. Медико-етичні, соціальні та правові проблеми репродукції людини і нових репродуктивних технологій. Біоетичні проблеми планування сім'ї (контрацепція та природні методи планування сім'ї)			2	
Тема 4. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті				2
Тема 5. Біоетичні аспекти трансплантології, трансфузіології крові. Донорство, взяття та дарування органів			2	
Тема 6. Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Біоетичні проблеми життя, вмирання, реанімації та смерті. Визначення та критерії смерті			2	
Тема 7. Концепція біобезпеки і ризику біомедичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій				2
Тема 8. Біоетичні, правові й соціальні проблеми медичної генетики, генної інженерії та генної терапії, генетичних репродуктивних технологій модифікацій природи людини і тварин. Медико-етичні проблеми клонування людини і тварин				2
Тема 9. Соціальна етика медицини. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання		2		
Тема 10. Взаємини між медичними співробітниками, пацієнтом та його родиною. Біоетичні основи професійної діяльності лікаря. Моделі стосунків між лікарем і пацієнтом. Принципи правдивості, інформованої згоди, конфіденційності (лікарська таємниця)		2		
Тема 11. Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії				2

Тема 12. Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні		2		
Тема 13. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини		2		
Тема 14. Біоетика медико-біологічних експериментів. Сучасна концепція доказової медицини. Біоетичні комітети, історія створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності		2		
Підсумковий модульний контроль			2	
Усього годин	30	10	10	10

Загальний обсяг 30 год., в тому числі: лекцій -10 год., практичні -10 год., самостійна робота -10 год.

ТЕМА 1. Біоетика як філософська галузь медицини. Визначення, предмет, мета, завдання, теоретичні основи та історія розвитку. Теорії та методи біоетики.

Практичне заняття - (2 год).

Контрольні запитання та завдання

1. Дати визначення терміну "медична етика".
2. Які передумови розвитку і становлення медичної біоетики?
3. Яке значення має медична біоетика в роботі лікаря в сучасних умовах?
4. У чому полягають задачі біоетики як науки?
5. Які історичні етапи розвитку медичної біоетики?
6. Які методи, принципи і теорії біомедичної етики?
7. Які норми і правила біоетики в залежності від моральних поглядів, соціально-економічних умов та ін.?
8. Яка суть міжнародних декларацій з питань медичної етики, біоетики (Женевська декларація (1948), Гельсінська (1964) і Токійська (1975) декларації)?
9. Яка роль біоетики в становленні національної системи охорони здоров'я України?

Рекомендована література³:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнича В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські

засади екологічної експертизи та оцінювання довілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.

6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.

7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.

8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.

9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.

10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.

11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 2. Виховання поваги до здорового способу життя. Філософське, біологічне й етичне визначення поняття «здоров'я». Визначення здоров'я за ВООЗ. Здоровий спосіб життя як умова його тривалості, фізичного та духовного розвитку.

Завдання для самостійної роботи (2 год.)

Контрольні запитання та завдання

1. Дати визначення терміну “здоровий спосіб життя”.
2. Філософське, біологічне й етичне визначення поняття «здоров'я».
3. Визначення терміну здоров'я за ВООЗ.
4. Назвіть факторів що впливають на тривалість життя людини.
5. Причини передчасного старіння.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник: Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 3. Біоетична оцінка статусу плода та початку життя, конфліктів між матір'ю та плодом. Медико-етичні, соціальні та правові проблеми репродукції людини і нових репродуктивних технологій. Біоетичні проблеми планування сім'ї (контрацепція та природні методи планування

сім'ї).

Практичне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Види, методи контрацепції.
2. Природні методи планування сім'ї.
3. Біоетичні, наукові, правові, суспільні, політичні погляди на методи планування сім'ї
4. Медико-етична та правова оцінка штучного абортів. Позиція християнських конфесій.
5. Декларація Всесвітньої медичної асамблеї "Про планування сім'ї".
6. Декларація "Про право жінки на використання контрацепції".
7. Біоетичні аспекти конфліктів між матір'ю, плодом і дитиною.
8. Оцінка соціальних показників штучного переривання вагітності.
9. Право лікаря відмовитись від виконання абортів.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв. – К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 4. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті.

Завдання для самостійної роботи (2 год.)

Контрольні запитання та завдання

1. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті.
2. Положення та правові нормативи Національних та Міжнародних конвенцій по захисту прав та гідності людини.
3. Конвенція по захисту прав та гідності людини в зв'язку з використанням досягнень біології та медицини.
4. "Конвенція про права людини і біомедицини" (Рада Європи, 1996 р.). "Декларація про політику в галузі забезпечення прав людини в Європі" (Амстердам, 1994).
5. Правовий статус людського плоду в теорії цивільного права.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнича В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 5. Біоетичні аспекти трансплантології, трансфузіології крові. Донорство, взяття та дарування органів.

Практичне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Донорство: історичні етапи, проблеми, погляди.
2. Морально-етичні, правові та технічні труднощі при заборі та даруванні органів.
3. Біоетичні проблеми трансфузіології, донорства, трансплантології.
4. Медико-етичні особливості трансплантології! в практиці лікаря-стоматолога.
5. Правові документи які регламентують розвиток донорства, трансплантології в Україні.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнича В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.

10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.

11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 6. Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Біоетичні проблеми життя, вмирання, реанімації та смерті. Визначення та критерії смерті.

Практичне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Яка історична та соціальна еволюція поглядів на проблему вмирання, реанімацію та смерть.
2. Яке визначення і критерії смерті.
3. Які моральні та правові принципи сучасної інтенсивної терапії та реаніматології.
4. Які існують біоетичні особливості паліативного догляду за хворими.
5. Дати морально-етичну та правову оцінку самогубства.
6. Які існують види евтаназії.
7. Які медико-етичні і правові проблеми пасивної та активної евтаназії.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. П., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничя В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Поцов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Теращкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 7. Концепція біобезпеки і ризику біомедичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій.

Завдання самостійної роботи - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Концепція біобезпеки України.
2. Вплив ГМО на організм людини.
3. Біотероризм.
4. Досягнення генної інженерії в сучасній медицині.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнич В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 8. Біоетичні, правові й соціальні проблеми медичної генетики, генної інженерії та генної терапії, генетичних репродуктивних технологій модифікацій природи людини і тварин. Медико-етичні проблеми клонування людини і тварин.

Завдання для самостійної роботи 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Вплив ГМО на організм людини.
2. Види допоміжних репродуктивних технологій.
3. Досягнення генної інженерії в сучасній медицині. Генотерапія.
4. Морально етична оцінка нових генетичних технологій.
5. Репродуктивне і терапевтичне клонування.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнич В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.

9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапап, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 9. Соціальна етика медицини. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.

Лекційне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Які біоетичні аспекти соціальної медицини?
2. Які біоетичні проблеми соціальної справедливості і соціоетичних зобов'язань?
3. Які особливості біоетичної етики соціальної справедливості і соціальних зобов'язань?
4. Які медико-етичні проблеми в багатонаціональному суспільстві?
5. Які правові проблеми багатонаціонального суспільства?

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Паранан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 10. Взаємини між медичними співробітниками, пацієнтом та його родиною. Біоетичні основи професійної діяльності лікаря. Моделі стосунків між лікарем і пацієнтом. Принципи правдивості, інформованої згоди, конфіденційності (лікарська таємниця).

Завдання для самостійної роботи - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Які біоетичні основи професійної діяльності лікаря?
2. Які існують моделі стосунків між лікарем і пацієнтом?
3. Які біоетичні особливості спілкування лікаря і пацієнта?
4. Які існують зв'язки біоетики з деонтологією та медичною психологією.
5. Які принципи правдивості та інформативної згоди між лікарем і пацієнтом.

6. Які особливості деонтології в професійній практиці лікаря.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряев.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 11. Біоетичні проблеми біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії.

Завдання для самостійної роботи - 2 год

Контрольні запитання та завдання

1. Які біоетичні складові в профілактики та лікування психосоматичної патології в практиці лікаря.
2. Які існують моделі стосунків між лікарем і пацієнтом?
3. Які біоетичні особливості спілкування лікаря і пацієнта?
4. Які існують зв'язки біоетики з деонтологією та медичною психологією.
5. Які принципи правдивості та інформативної згоди між лікарем і пацієнтом.
6. Які особливості деонтології в професійній практиці лікаря.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряев.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.

7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 12. Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики. Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні.

Лекційне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Дати визначення терміну “медична етика”.
2. Які передумови розвитку і становлення медичної біоетики?
3. Яке значення має медична біоетика в роботі лікаря в сучасних умовах?
4. У чому полягають задачі біоетики як науки?
5. Які історичні етапи розвитку медичної біоетики?
6. Які методи, принципи і теорії біомедичної етики?
7. Які норми і правила біоетики в залежності від моральних поглядів, соціально- економічних умов та ін.?

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання доквілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 13. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини.

Лекційне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті.
2. Положення та правові нормативи Національних та Міжнародних конвенцій по захисту прав та гідності людини.
3. Конвенція по захисту прав та гідності людини в зв'язку з використанням досягнень біології та медицини.
4. "Конвенція про права людини і біомедицини" (Рада Європи, 1996 р.). "Декларація про політику в галузі забезпечення прав людини в Європі" (Амстердам, 1994).
5. Правовий статус людського плоду в теорії цивільного права.

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубнич В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науково-управлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парпапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Тема 14. Біоетика медико-біологічних експериментів. Сучасна концепція доказової медицини. Біоетичні комітети, історія створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності.

Лекційне заняття - 2 год.

Контрольні запитання та завдання

1. Які біоетичні аспекти науково-дослідної роботи?
2. Які особливості біоетичної експертизи в галузі експериментальних досліджень?
3. Які особливості біоетичної експертизи в галузі клінічної медицини?
4. Яка біомедична етика проведення випробовувань новітніх медичних технологій та їх впровадження в медичну практику?
5. Яка методологія безпеки лікарських засобів?
6. Яка сучасна концепція доказової медицини та її засновник Арчі Кокран?
7. Які особливості біоетичні комітети, історію створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності?
8. Яка роль комітетів з біоетики: їх становлення, функції, перспективи розвитку?

Рекомендована література:

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Рекомендована література

Базова

Українською мовою

1. Аболіна Т. Г. Прикладна біоетика: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 392 с.
2. Вадзюк С. Н., Волкова Н. М. Основи біоетики і біобезпеки : посібник. Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. 128 с.
3. Гешелін С. А. Етика в хірургії / С. А. Гешелін // Здоров'я України. - 2015.
4. Голубничка В. М., Погорелов М. В., Корнієнко В. В. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1-го та 2-го рівнів біобезпеки : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.
5. Дуган О. М., Литвинов Г. С., Галкін О. Ю., Яковенко О. І. Науковоуправлінські засади екологічної експертизи та оцінювання довкілля: навчальний посібник. Київ : КНУ, 2017. 232 с.
6. Запорожан В.М. Біоетика: підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв.– К: Здоров'я, 2005. – 288с.
7. Москоленко В.Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москоленко, М.В. Попов. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 218с.
8. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С. Назар, Ю.Г. Вілемський, О.А. Грандо. – К.: Здоров'я, 2002. – 344с.
9. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2008. – 344 с.
10. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. Київ : Вид. Парапан, 2012. 152 с.
11. Швед О.В. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II / О.В. Швед, О.Б. Миколів, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 228–356.

Українською мовою

допоміжна

1. Возіанов О. Ф. Проблеми трансплантології в Україні Трансплантологія. 2010. Т.1.

- №1. С. 7 – 10.
2. Сучасні проблеми біоетики / редкол. : Ю. І. Куцдів (відп. ред.) та ін. К. : Академперіодика, 2009. 278 с.
  3. Відповідальні медико-біологічні дослідження в глобальній безпеці системи охорони здоров'я : методичний документ. Женева : ВООЗ, 2010. 70 с.
  4. Биологическая безопасность в микробиологических и биомедицинских лабораториях / Д. Абрахам, М. Адлер, Л. Алдерман и др. Вашингтон : Типография Правительства США, 2007. 360 с. 125
  5. Возіанов О. Ф. Клінічні випробування стовбурових клітин: початок регенеративної та відновної медицини Здоров'я України. 2008. №12 (193). С. 62 – 63.
  6. Галкін О. Ю. Біоетика в Україні: від теорії до практики. Нормативноправові та навчально-наукові аспекти Науковій вісті НТУУ «КПІ». 2011. №3. С. 12–19.
  7. Запорожан В. М. Від біоетики до ноетики Вісник НАН України. 2004. №12. С. 22 – 30. 8. Запорожан В. М., Аряев Н. Л. Біоетика та біобезпека: підручник. Київ : Здоров'я, 2013. 454 с.
  8. Москоленко В. Ф. Біоетика: філософсько – методологічні та соціальномедичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.
  9. Кулініченко В. О. Філософсько-світоглядні засади біоетики Практична філософія. 2001. №3. С. 37 – 43.
  10. Ліщинська-Міяля О. І. Філософські та прикладні аспекти біоетики: текст лекції. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 24 с.
  11. Чешко В. О. Генетика, біоетика, політика: коеволуція культурнопсихологічних парадигм сучасної цивілізації Практична філософія. 2001. №3. С. 44 – 71.
  12. Місце біоетики в педагогічному процесі вищої медичної освіти / Є.М. Нейко., В.Я. Камінський, О.Г. Попалінець [та ін.] // Архів клінічної медицини. - 2006.
  13. Романова Н.Ф. Психологічні служби системи освіти в Україні: перспектива та особливості розвитку / Н.Ф. Романова // “Соціальна робота в Україні: теорія і практика”, № 3, 2008.
  14. Сенюта І. Біоетичне законодавство України: перспективи становлення та розвитку І І. Сенюта // Вісник Львівського університету. - Серія юридична. - Львів, 2006.
  15. Терашкевич Г.Т. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : навчальний посібник І Терашкевич Г.Т. - Львів: Світ, 2008.
  16. Біоетика: Підручник / Зречча Е., Спаньйоло А. Дж., П'єтро М. Л. та ін.; переклад з італ. В.Й. Шовкун. - Львів: Медицина і право, 2007.

Англійською мовою

1. Global Bioethics - Perspective for Human Survival, editor Brunette Chiarelli, 160 pages
2. Baylis F. Bioethics in Action / F. Baylis, A. Dreger. - Cambridge : Cambridge University Press, 2018.-ISBN 9781107120891
3. Empirical Bioethics: Theoretical and Practical Perspective / J. Ives, M. Dunn. A. Cribb. - Cambridge : Cambridge University Press, 2018.
4. Post S. Garrard Encyclopedia of Bioethics / Post S. Garrard. - Macmillan Reference USA. 2003.
5. Niederberger C, Pellicer A, Cohen J, Gardner DK, Palermo GD, O'Neill CL, Chow S, Rosenwaks Z, Cobo A, Swain JE, Schoolcraft WB, Frydman R, Bishop LA, Aharon D, Gordon C, New E, Decherney A, Tan SL, Paulson RJ, Goldfarb JM, Brännström M, Donnez J, Silber S, Dolmans MM, Simpson JL, Handyside AH, Munné S, Eguizabal C, Montserrat N, Izpisua Belmonte JC, Trounson A, Simon C, Tulandi T, Giudice LC, Norman RJ, Hsueh AJ, Sun Y, Laufer N, Kochman R, Eldar-Geva T, Lunenfeld B, Ezcurra D, D'Hooghe T, Fauser BCJM, Tarlatzis BC, Meldrum DR, Casper RF, Fatemi HM, Devroey P, Galliano D, Wikland M, Sigman M, Schoor RA, Goldstein M, Lipshultz LI, Schlegel PN, Hussein A, Oates RD, Brannigan RE, Ross HE, Pennings G, Klock SC, Brown S, Van Steirteghem A, Rebar RW, LaBarbera AR. Forty years of IVF. Fertil Steril. 2018 Jul 15;110(2):185-324.e5. doi: 10.1016/j.fertnstert.2018.06.005. PMID: 30053940.
6. Percie du Sert N, Hurst V, Ahluwalia A, Alam S, Avey MT, Baker M, Browne WJ, Clark A, Cuthill IC, Dirnagl U, Emerson M, Garner P, Holgate ST, Howells DW, Karp NA, Lazic

- SE, Lidster K, MacCallum CJ, Macleod M, Pearl EJ, Petersen OH, Rawle F, Reynolds P, Rooney K, Sena ES, Silberberg SD, Steckler T, Würbel H. The ARRIVE guidelines 2.0: Updated guidelines for reporting animal research. *PLoS Biol.* 2020 Jul 14;18(7):e3000410. doi: 10.1371/journal.pbio.3000410. PMID: 32663219; PMCID: PMC7360023.
7. Morar N, Skorburg JA. Bioethics and the Hypothesis of Extended Health. *Kennedy Inst Ethics J.* 2018;28(3):341-376. doi: 10.1353/ken.2018.0020. PMID: 30369509.
  8. Castelpietra G, Knudsen AKS, Agardh EE, Armocida B, Beghi M, Iburg KM, Logroscino G, Ma R, Starace F, Steel N, Addolorato G, Andrei CL, Andrei T, Ayuso-Mateos JL, Banach M, Bärnighausen TW, Barone-Adesi F, Bhagavathula AS, Carvalho F, Carvalho M, Chandan JS, Chattu VK, Couto RAS, Cruz-Martins N, Dargan PI, Deuba K, da Silva DD, Fagbamigbe AF, Fernandes E, Ferrara P, Fischer F, Gaal PA, Gialluisi A, Haagsma JA, Haro JM, Hasan MT, Hasan SS, Hostiuc S, Iacoviello L, Iavicoli I, Jamshidi E, Jonas JB, Joo T, Jozwiak JJ, Katikireddi SV, Kauppila JH, Khan MAB, Kisa A, Kisa S, Kivimäki M, Koly KN, Koyanagi A, Kumar M, Lallukka T, Langguth B, Ledda C, Lee PH, Lega I, Linehan C, Loureiro JA, Madureira-Carvalho AM, Martinez-Raga J, Mathur MR, McGrath JJ, Mechili EA, Mentis AA, Mestrovic T, Miazgowski B, Mirica A, Mirijello A, Moazen B, Mohammed S, Mulita F, Nagel G, Negroi I, Negroi RI, Nwatah VE, Padron-Monedero A, Panda-Jonas S, Pardhan S, Pasovic M, Patel J, Petcu IR, Pinheiro M, Pollok RCG, Postma MJ, Rawaf DL, Rawaf S, Romero-Rodríguez E, Ronfani L, Sagoe D, Sanmarchi F, Schaub MP, Sharew NT, Shiri R, Shokraneh F, Sigfúsdóttir ID, Silva JP, Silva R, Socea B, Szócska M, Tabarés-Seisdedos R, Torrado M, Tovani-Palone MR, Vasankari TJ, Veroux M, Viner RM, Werdecker A, Winkler AS, Hay SI, Ferrari AJ, Naghavi M, Allebeck P, Monasta L. The burden of mental disorders, substance use disorders and self-harm among young people in Europe, 1990-2019: Findings from the Global Burden of Disease Study 2019. *Lancet Reg Health Eur.* 2022 Apr 1;16:100341. doi: 10.1016/j.lanepe.2022.100341. PMID: 35392452; PMCID: PMC8980870.
  9. Mathur R, Thakur K, Hazam RK. Highlights of Indian Council of Medical Research National Ethical Guidelines for Biomedical and Health Research Involving Human Participants. *Indian J Pharmacol.* 2019 May-Jun;51(3):214-221. doi: 10.4103/0253-7613.262456. PMID: 31391689; PMCID: PMC6644181.
  10. Umani Ronchi F, Napoletano G. Uterus Transplantation and the redefinition of core bioethics precepts. *Acta Biomed.* 2021 Nov 3;92(5):e2021435. doi: 10.23750/abm.v92i5.12257. PMID: 34738555; PMCID: PMC8689330.
  11. Schaefer GO, Tai ES, Sun S. Precision Medicine and Big Data: The Application of an Ethics Framework for Big Data in Health and Research. *Asian Bioeth Rev.* 2019 Sep 30;11(3):275-288. doi: 10.1007/s41649-019-00094-2. PMID: 33717316; PMCID: PMC7747352.
  12. Hartmann BT. Benefit by design: Determining the 'value' of donor human milk and medical products derived from human milk in NICU. *Semin Perinatol.* 2019 Nov;43(7):151157. doi: 10.1053/j.semperi.2019.06.005. Epub 2019 Jun 22. PMID: 31383367.
  13. Spector-Bagdady K. Hospitals should act now to notify patients about research use of their data and biospecimens. *Nat Med.* 2020 Mar;26(3):306-308. doi: 10.1038/s41591-020-0795-6. PMID: 32161402; PMCID: PMC7799853.
  14. McKeown A, Malhi GS, Singh I. Ethics of Early Intervention in Alzheimer's Disease. *AJOB Neurosci.* 2021 Oct-Dec;12(4):212-223. doi: 10.1080/21507740.2021.1896595. Epub 2021 Mar 26. PMID: 33769219.
  15. Naureen Z, Beccari T, Marks RS, Brown R, Lorusso L, Pheby D, Miertus S, Herbst KL, Stuppia L, Henehan G, Falsini B, Lumer L, Dundar M, Bertelli M, Study Group IB. Ethics committees for clinical experimentation at international level with a focus on Italy. *Acta Biomed.* 2020 Nov 9;91(13-S):e2020016. doi: 10.23750/abm.v91i13-S.10643. PMID: 33170165; PMCID: PMC8023139.
  16. McMillan J. The concise argument: the importance of consent and choice. *J Med Ethics.* 2019 May;45(5):285-286. doi: 10.1136/medethics-2019-105509. PMID: 31085630.
  17. Sandgren EP, Streiffer R, Dykema J, Assad N, Moberg J. Attitudes toward animals, and how species and purpose affect animal research justifiability, among undergraduate students and faculty. *PLoS One.* 2020 May 29;15(5):e0233204. doi: 10.1371/journal.pone.0233204.

PMID: 32470025; PMCID: PMC7259707.

18. Little MO, Wickremsinhe MN. Research with pregnant women: a call to action. *Reprod Health*. 2017 Dec 14;14(Suppl 3):156. doi: 10.1186/s12978-017-0419-x. PMID: 29297373; PMCID: PMC5751672.
19. Padela AI, Aparicio MK. Genethics and Human Reproduction: Religious Perspectives in the Academic Bioethics Literature. *New Bioeth*. 2019 Jun;25(2):153-171. doi: 10.1080/20502877.2019.1606154. PMID: 31130111.
20. Leśniewski K, Antoszevska B, Baczevska B. Attitudes of Polish Doctors towards Brain Death. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Oct 22;19(21):13729. doi: 10.3390/ijerph192113729. PMID: 36360608; PMCID: PMC9658485.
21. Mohammadi MMD, Sheikhasadi H, Mahani SA, Taheri A, Sheikhbardsiri H, Abdi K. The effect of bio ethical principles education on ethical attitude of prehospital paramedic personnel. *J Educ Health Promot*. 2021 Aug 31;10:289. doi: 10.4103/jehp.jehp_708_20. PMID: 34667789; PMCID: PMC8459844.
22. Horton R, Lucassen A. Ethical Considerations in Research with Genomic Data. *New Bioeth*. 2022 Apr 28:1-15. doi: 10.1080/20502877.2022.2060590. Epub ahead of print. PMID: 35484929.
23. Verheijde JL, Rady MY, Potts M. Neuroscience and Brain Death Controversies: The Elephant in the Room. *J Relig Health*. 2018 Oct;57(5):1745-1763. doi: 10.1007/s10943-018-0654-7. PMID: 29931477; PMCID: PMC6132575.
24. Hyun I, Munsie M, Pera MF, Rivron NC, Rossant J. Toward Guidelines for Research on Human Embryo Models Formed from Stem Cells. *Stem Cell Reports*. 2020 Feb 11;14(2):169-174. doi: 10.1016/j.stemcr.2019.12.008. Epub 2020 Jan 16. PMID: 31951813; PMCID: PMC7015820.
25. Molina Pérez A. Brain death debates: from bioethics to philosophy of science. *F1000Res*. 2022 Feb 16;11:195. doi: 10.12688/f1000research.109184.2. PMID: 35844817; PMCID: PMC9253658.
26. Davies G, Gorman R, Greenhough B, Hobson-West P, Kirk RGW, Message R, Myelnikov D, Palmer A, Roe E, Ashall V, Crudgington B, McGlacken R, Peres S, Skidmore T. Animal research nexus: a new approach to the connections between science, health and animal welfare. *Med Humanit*. 2020 Dec;46(4):499-511. doi: 10.1136/medhum-2019-011778. Epub 2020 Feb 19. PMID: 32075866; PMCID: PMC7786151.
27. Sandgren EP, Streiffer R, Dykema J, Assad N, Moberg J. Assessing undergraduate student and faculty views on animal research: What do they know, whom do they trust, and how much do they care? *PLoS One*. 2019 Oct 24;14(10):e0223375. doi: 10.1371/journal.pone.0223375. PMID: 31647851; PMCID: PMC6812826.
28. Casella C, Capasso E, Terracciano L, Delbon P, Fedeli P, Salzano FA, Policino F, Niola M. Ethical and Legal Issues in Gestational Surrogacy. *Open Med (Wars)*. 2018 Apr 18;13:119-121. doi: 10.1515/med-2018-0019. PMID: 29675478; PMCID: PMC5906626.
29. Mathews DJH, Rabin JT, Quain K, Campbell E, Collyar D, Hlubocky FJ, Isakoff S, Peppercorn J. Secondary Use of Patient Tissue in Cancer Biobanks. *Oncologist*. 2019 Dec;24(12):1577-1583. doi: 10.1634/theoncologist.2018-0376. Epub 2019 Jun 10. PMID: 31182655; PMCID: PMC6975958.
30. Petkov CI, Flecknell P, Murphy K, Basso MA, Mitchell AS, Hartig R, Thompson-Iritani S. Unified ethical principles and an animal research 'Helsinki' declaration as foundations for international collaboration. *Curr Res Neurobiol*. 2022 Nov 2;3:100060. doi: 10.1016/j.cneur.2022.100060. PMID: 36386861; PMCID: PMC9647342.
31. Tomlinson T, De Vries RG, Kim HM, Gordon L, Ryan KA, Krenz CD, Jewell S, Kim SYH. Effect of deliberation on the public's attitudes toward consent policies for biobank research. *Eur J Hum Genet*. 2018 Feb;26(2):176-185. doi: 10.1038/s41431-017-0063-5. Epub 2018 Jan 18. PMID: 29348694; PMCID: PMC5838972.
32. Mathur R, Swaminathan S. National Ethical Guidelines for Biomedical and Health Research Involving Human Participants, 2017: A commentary. *Indian J Med Ethics*. 2018 Jul-Sep;3(3):201-204. doi: 10.20529/IJME.2018.065. PMID: 30211674.
33. Weil CJ. Ethical, Legal, and Policy Issues Surrounding Biospecimen Research Conducted or Supported in the USA. *Biopreserv Biobank*. 2022 Feb 9. doi: 10.1089/bio.2021.0094.

- Epub ahead of print. PMID: 35138936.
34. Jones BP, Ranaei-Zamani N, Vali S, Williams N, Saso S, Thum MY, Al-Memar M, Dixon N, Rose G, Testa G, Johannesson L, Yazbek J, Wilkinson S, Richard Smith J. Options for acquiring motherhood in absolute uterine factor infertility; adoption, surrogacy and uterine transplantation. *Obstet Gynaecol.* 2021 Apr;23(2):138-147. doi: 10.1111/tog.12729. Epub 2021 Mar 19. PMID: 34248417; PMCID: PMC8252631.
  35. Carroll K, Kroløkke C. Freezing for love: enacting 'responsible' reproductive citizenship through egg freezing. *Cult Health Sex.* 2018 Sep;20(9):992-1005. doi: 10.1080/13691058.2017.1404643. Epub 2017 Nov 29. PMID: 29185876.
  36. Daca-Roszak P, Swierniak M, Jaksik R, Tyszkiewicz T, Oczko-Wojciechowska M, Zebracka-Gala J, Jarzab B, Witt M, Zietkiewicz E. Transcriptomic population markers for human population discrimination. *BMC Genet.* 2018 Aug 7;19(1):54. doi: 10.1186/s12863-018-0663-2. PMID: 30086702; PMCID: PMC6081795.
  37. Brown MT. The somatic integration definition of the beginning of life. *Bioethics.* 2019 Nov;33(9):1035-1041. doi: 10.1111/bioe.12638. Epub 2019 Aug 26. PMID: 31452225.
  38. O'Leary D. Ethical classification of ME/CFS in the United Kingdom. *Bioethics.* 2019 Jul;33(6):716-722. doi: 10.1111/bioe.12559. Epub 2019 Feb 8. PMID: 30734339.
  39. Newson AJ, de Lacey S, Dowling DK, Murray S, Sue CM, Thorburn DR, Gillam L, Degeling C. Public attitudes towards novel reproductive technologies: a citizens' jury on mitochondrial donation. *Hum Reprod.* 2019 Apr 1;34(4):751-757. doi: 10.1093/humrep/dez021. PMID: 30865256; PMCID: PMC6443113.

Інформаційні ресурси

1. Великий блог біотетики сьогодні <https://bioethicstoday.org/blog/>
2. Американський журнал біотетики: <https://www.tandfonline.com/toc/uajb20/current>
3. Емпіричний біоетичний журнал: <https://www.tandfonline.com/toc/uabr21/current>
4. Біотичні центри:
<https://bioethicstoday.org/ethics-centers-departments-programs/>
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: режим доступу:
<http://nbuv.gov.ua>

Питання на залік

1. Дати визначення терміну “медична етика”.
2. Які передумови розвитку і становлення медичної біоетики?
3. Яке значення має медична біоетики в роботі лікаря в сучасних умовах?
4. У чому полягають задачі біоетики як науки?
5. Які історичні етапи розвитку медичної біоетики?
6. Які методи, принципи і теорії біомедичної етики?
7. Які норми і правила біоетики в залежності від моральних поглядів, соціально- економічних умов та ін.?
8. Яка суть міжнародних декларацій з питань медичної етики, біоетики (Женевська декларація (1948), Гельсінська (1964) і Токійська (1975) декларації)?
9. Яка роль біоетики в становленні національної системи охорони здоров'я України?
10. Дати визначення терміну “здоровий спосіб життя”.
11. Філософське, біологічне й етичне визначення поняття «здоров'я».
12. Визначення терміну «здоров'я» за ВООЗ.
13. Назвіть фактори що впливають на тривалість життя людини.
14. Причини передчасного старіння.
15. Види, методи контрацепції.
16. Природні методи планування сім'ї.
17. Біоетичні, теологічні, наукові, правові, суспільні, політичні погляди на методи планування сім'ї.
18. Медико-етична та правова оцінка штучного аборту. Позиція християнських конфесій.
19. Декларація Всесвітньої медичної асамблеї «Про планування сім'ї».
20. Декларація «Про право жінки на використання контрацепції».
21. Біоетичні аспекти конфліктів між матір'ю, плодом і дитиною.
22. Оцінка соціальних показників штучного переривання вагітності.
23. Право лікаря відмовитись від виконання аборту.
24. Гідність і недоторканість людського життя з моменту його запліднення до природної смерті.
25. Положення та правові нормативи Національних та Міжнародних конвенцій по захисту прав та гідності людини.
26. Конвенція по захисту прав та гідності людини в зв'язку з використанням досягнень біології та медицини.
27. “Конвенція про права людини і біомедицини” (Рада Європи, 1996 р.). ”Декларація про політику в галузі забезпечення прав людини в Європі” (Амстердам, 1994).
28. Правовий статус людського плоду в теорії цивільного права.
29. Донорство: історичні етапи, проблеми, погляди.
30. Морально-етичні, правові та технічні труднощі при заборі та даруванні органів.
31. Біоетичні проблеми трансфузіології, донорства, трансплантології.
32. Медико-етичні особливості трансплантології в практиці лікаря-стоматолога.

33. Правові документи, які регламентують розвиток донорства, трансплантології в Україні.
34. Історична та соціальна еволюція поглядів на проблему вмирання, реанімацію та смерть?
35. Назвіть визначення і критерії смерті.
36. Які моральні та правові принципи сучасної інтенсивної терапії та реанімації?
37. Які існують біоетичні особливості паліативного догляду за хворими?
38. Дати морально-етичну та правову оцінку самогубства.
39. Які існують види евтаназії?
40. Які медико-етичні і правові проблеми пасивної та активної евтаназії?
41. Концепція біобезпеки України.
42. Вплив ГМО на організм людини.
43. Біотероризм.
44. Досягнення генної інженерії в сучасній медицині.
45. Види допоміжних репродуктивних технологій.
46. Досягнення генної інженерії в сучасній медицині. Генотерапія.
47. Морально-етична оцінка нових генетичних технологій.
48. Репродуктивне і терапевтичне клонування.
49. Які біоетичні аспекти соціальної медицини?
50. Які біоетичні проблеми соціальної справедливості і соціоетичних зобов'язань?
51. Які особливості біоетичної етики соціальної справедливості і соціальних зобов'язань?
52. Які медико-етичні проблеми в багатонаціональному суспільстві?
53. Які правові проблеми багатонаціонального суспільства?
54. Біоетичні основи професійної діяльності лікаря.
55. Які існують моделі стосунків між лікарем і пацієнтом?
56. Біоетичні особливості спілкування лікаря і пацієнта.
57. Які існують зв'язки біоетики з деонтологією та медичною психологією?
58. Які принципи правдивості та інформативної згоди між лікарем і пацієнтом?
59. Які особливості деонтології в професійній практиці лікаря?
60. Які біоетичні складові в профілактиці та лікуванні психосоматичної патології в практиці лікаря?
61. Дати визначення терміну "медична етика".
62. Назвіть передумови розвитку і становлення медичної біоетики?
63. Яке значення має медична біоетика в роботі лікаря в сучасних умовах?
64. У чому полягають задачі біоетики як науки?
65. Які історичні етапи розвитку медичної біоетики?
66. Назвіть методи, принципи і теорії біомедичної етики?
67. Які норми і правила біоетики в залежності від моральних поглядів, соціально-економічних умов та ін.?
68. Правовий статус людського плоду в теорії цивільного права.
69. Які біоетичні аспекти науково-дослідної роботи?
70. Які особливості біоетичної експертизи в галузі експериментальних досліджень?
71. Які особливості біоетичної експертизи в галузі клінічної медицини?

72. Біомедична етика проведення випробувань новітніх медичних технологій та їх впровадження в медичну практику?
73. Яка методологія безпеки лікарських засобів?
74. Сучасна концепція доказової медицини та її засновник Арчі Кокран.
75. Біоетичні комітети, історія створення, методи організації, моделі, права та обов'язки, перспективи діяльності.
76. Яка роль комітетів з біоетики: їх становлення, функції, перспективи розвитку?